

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعيات و قانون
پروگرام ماستري فقه و قانون

امارت اسلامي افغانستان
وزارت تحصيلات عالي
معينيت امور علمي

مسائل اختلافي ميان امامان ثلاثه احناف در فقه خانواده (باب
نكاح، رضاع و نفقه) و مقايسه آن با قانون مدني افغانستان

رساله ماستري

محصل: زرلشت " فقيرزي "

استاد رهنما: وزير محمد " سعدي "

سال: ۱۴۰۱ ه.ش. ۱۴۲۴ ه.ق

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری فقه و قانون

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

مسائل اختلافی میان امامان ثلاثه احناف در فقه خانواده (باب
نکاح، رضاع و نفقه) و مقایسه آن با قانون مدنی افغانستان
رساله ماستری

محصل: زرلشت "فقیرزی"
استاد رهنما: وزیر محمد "سعیدی"

سال: ۱۴۰۱ ه.ش. ۱۴۴۴ ه.ق

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دپارتمنت فقه و قانون

بورده ماستری

تصدیق نامه

محترمه زړلشت بنت نجیب الله: ID: 98-639-SH-MSF محصل دوره فقه و قانون که رساله ماستری خویش را زیر عنوان: مسائل اختلافی میان ائمه ثلاثه احناف در فقه خانواده باب نکاح، رضاع و نفقه و مقایسه آن با قانون مدنی افغانستان به روز چهارشنبه ۱۳۸۳ / ۹ / ۱۴ هـ ش موفقانه دفاع نمود، و به اساس بررسی هیات تحکیم مستحق ۸۸ (نمره به عدد) هشتاد و هشت (نمره به حروف) گردید، موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم:

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	دکتور نجیب الله صالح	عضو هیات	
۲	سر محقق سید حبیب شاکر	عضو هیات	
۳	استاد وزیر محمد سعیدی	استاد رهنما و رئیس جلسه	

معاون علمی

آمر بورده ماستری

خلاصه بحث

تحقیق حاضر، روی اختلافات میان ائمه ثلاثه احناف (امام ابوحنیفه، امام ابویوسف و امام محمد رحمهم الله) در سه باب فقه خانواده (نکاح، رضاع و نفقه) و مقایسه آن با قانون مدنی افغانستان است. بدون تردید آیین مقدس اسلام نظام فراگیری است که تمام شئون زندگی انسان را احتوا کرده است؛ از عقیده تا عبادات، از معاملات تا تعامل اجتماعی، از روابط بین مسلمین تا مراودات جوامع اسلامی و غیراسلامی در این نظام آسمانی تبیین و تشریح گردیده است حدود و قیودی که حلال و حرام را تفریق میکند بیان گردیده است، احکام اسلامی اعم از اصول و فروع از منابع کتاب الله، سنت، اجماع صحابه و..... گرفته شده است.

همه ما میدانیم که در موضوعات فقه اسلامی نظام خانواده گی از اهمیت والای برخوردار است، بخصوص نکاح زیرا نکاح سبب عفاف شخص و انگیزه تسلسل نسل انسانی میگردد و از انقراض آن جلوگیری به عمل می آورد، و آگاهی از این موضوع از ضرورت مبرم جامعه ما است، زیرا ما را از آگاهی بیشتر در قسمت دین مان کمک نموده و هم به قول راجح و موافق عصر امروزی رهنمای میکند. سبب اختیار این موضوع، اهمیت این موضوع و آگاهی جامعه روی این موضوع میباشد. قبل از این تحقیق، تحقیق دیگر بشکل تطبیقی با قوانین افغانستان صورت نگرفته و این اولین تحقیق تطبیقی تحت این عنوان است. این تحقیق بشکل کتابخانه ای و با روش تحلیلی توصیفی صورت گرفته است.

اصل اختلاف ائمه ثلاثه احناف (امام ابوحنیفه، امام ابویوسف و امام محمد رحمهم الله) در مسایل اصلی و کلیدی این سه باب فقه خانواده (نکاح، رضاع و نفقه) نمی باشد، بلکه این اختلاف بر مسایل متفرع و جزئی این سه باب بوده، که نظر به برداشت امامان ثلاثه از نصوص شرعی صورت گرفته، سپس قانون مدنی افغانستان بعضی از آن اختلافات را انعکاس داده است، مثلاً در باب نکاح با تحقیق من چهار مورد اختلافی را قانون مدنی افغانستان اشاره کرده، از جمله انعقاد نکاح به لفظ اجاره، شهادت زمین، نکاح با صابیات و تزویج زن بدون حضور و اجازه ولی، که قانون مدنی افغانستان هم رأی راجح در این مسایل را در مواد قانون خود انعکاس داده است. در باب مهر یک مورد اختلافی را که لزوم مهر کامل بعد از خلوت صحیحه است، که قانون مدنی هم قول راجح در این مورد را در ماده های قانون خود انعکاس داده است. مثلاً در باب نفقه یک مورد اختلافی را که حالات که زوجه مستحق نفقه نمیگردد است، قانون مدنی افغانستان هم تنها همین یک مورد اختلافی را در ماده قانون خود به آن اشاره کرده است.

کلید واژه ها: ائمه ثلاثه احناف، نکاح، رضاع، و نفقه، مسایل و موضوعات متفرع، فقه و قوانین افغانستان.

ج
فهرست مطالب

مقدمه ۱

فصل اول

مفاهیم و کلیات

مبحث اول: زندگی نامه امامان ثلاثه احناف و روش مذهب شان در مسایل
فقهی ۶

مطلب اول: زندگی نامه امام ابوحنیفه رحمه
الله ۶

مطلب دوم: زندگی نامه امام ابویوسف رحمه
الله ۱۵

مطلب سوم: زندگی نامه امام محمد رحمه
الله ۱۷

مطلب چهارم: روش مذهب احناف در مسایل فقهی و اصول استنباط
آنها ۲۱

مبحث دوم: شناخت نکاح، رضاع و
نفقه ۲۶

مطلب اول: معرفی باب نکاح ۲۶

مطلب دوم: معرفی باب رضاع ۲۸

مطلب سوم: معرفی باب نفقه ۲۹

فصل دوم

مسایل اختلافی میان ائمه احناف در باب نکاح

مبحث اول: اخلاف در موارد ایجاب و
قبول ۳۲

مطلب اول: تعریف ایجاب و قبول ۳۲

مطلب دوم: انعقاد نکاح بجهت افساد عفت
اجاره..... ۳۳

مطلب دوم: اخذ تلافی در
شهادت..... ۳۵

مطلب اول: تعریف شرط، شروط صحت ازدواج..... ۳۵
مطلب دوم: شهادت
ذمین..... ۳۷

مطلب سوم: اخذ تلافی در محرمات
نکاح..... ۳۹

مطلب اول: تعریف محرمات نکاح..... ۳۹
مطلب دوم: نکاح کنیز ببالای زن آزاد یا در داخل عادت
او..... ۴۰

مطلب سوم: نکاح ب
صایبات..... ۴۱

د

مطلب چهارم: اخذ تلافی در تزویج زن بدون حضور و اجازه
ولی..... ۴۳

مطلب اول: تعریف ولایت و اشترک و ولایت در ازدواج
زن..... ۴۳

مطلب دوم: تزویج زن بدون حضور و اجازه
ولی..... ۴۵

مطلب سوم: حق خیار و عدم خیار زوجین در فسخ نکاح بعد از
بلوغ..... ۴۷

مطلب چهارم: ولایت تزویج بمرای مادر و
اقاربش..... ۴۸

مطلب پنجم: خصوص ولایت زن از سوی پدر و
پسرش..... ۴۹

مطلب ششم: تزویج پسر به اکثر از مهر مثل و از دختر به اقل از مهر مثل..... ۵۰

فصل سوم

مسائل اختلافی میان ائمه احناف در احکام کفایت و مهر

مبحث اول: اختلاف امامان احناف در احکام کفایت..... ۵۳

مطلب اول: تعریف کفایت، حکم کفایت..... ۵۳

مطلب دوم: کفایت کسی که صرف پدرش مسلمان است و با کسی که پدر و پدرکلانش مسلمان باشند... ۵۵

مطلب سوم: حق اعتراض یکی از اولیای زن در صورت رضایت دیگران..... ۵۶

مبحث دوم: اختلاف امامان احناف در احکام وجوب مهر..... ۵۸

مطلب اول: تعریف مهر، و حکم آن..... ۵۸

مطلب دوم: سقوط مهر مثلاً قبل از دخول..... ۵۹

مطلب سوم: لزوم مهر کامل بعد از خاتمت صحیحه..... ۶۰

مبحث سوم: اختلاف ائمه احناف در احکام مهر از مال حرام..... ۶۳

مطلب اول: شروط مهر..... ۶۳

مطلب دوم: مهر از مال حرام..... ۶۴

مطلب سوم: مهر مثلاً و مهر مسمی..... ۶۴

مطلب چهارم: لزوم مهر مثل در صورتی که مهر زن غلام باشد..... ۶۵

مبحث چهارم: اختلاف احناف در احکام ازدواج مرد و زن ذمی..... ۶۷

مطلب اول: تعریف ذمی..... ۶۷

مطلب دوم: احکام زواج مرد و زن
نمی..... ۶۸

و

مطلب سوم: نکاح مرد و زن نمی بدون حضور
شاهد..... ۶۹

مطلب چهارم: لزوم مهرمثل و مسمی در صورتیکه مهر خنزیر یا خمر
باشد..... ۷۰

مطلب پنجم: عدت بالای زنی که به دارالاسلام هجرت کرده است..... ۷۰

مطلب ششم: تفریق با مرتد شدن یکی زوجین..... ۷۱

فصل چهارم

مسائل اختلافی بین امامان احناف در باب رضاع و نفقه

مبحث اول: اختلاف بین احناف در چگونگی حرمت رضاع..... ۷۵

مطلب اول: تعریف رضاع..... ۷۵

مطلب دوم: م..... رضاعت..... ۷۷

مطلب سوم: مخاب و طش دن شیر با
طعام..... ۷۸

مطلب چهارم: مخاب و طش دن شیر دو
زن..... ۷۹

مبحث دوم: اختلاف ائمه احناف در سبب و شرط وجوب نفقه
زوجات..... ۸۱

مطلب اول: سبب وجوب نفقه، و شروط وجوب آن..... ۸۱

مطلب دوم: ترک کردن خانه و یارفتن زن به حج بدون اجازه
شوهر..... ۸۲

مبحث سوم: اختلاف امامان احناف در مقدار و کیفیت وجوب نفقه
زوجات..... ۸۴

مطلب اول: مقدار نفقه زوجه، ایفای آن، و اسقاط نفقه
زوجه..... ۸۵

مطلب دوم: واجبات ب بودن نفقه خدام ب الای شوهر..... ۸۶

مطلب سوم: پیش پرداخت نفقه یکساله شوهر بر زن و دوباره مسترد کردن آن..... ۸۷

مبحث چهارم: اختلاف احناف در شروط وجوب نفقه اقارب..... ۸۹

مطلب اول: تعریف ف، و شروط روط آن..... ۸۹

مطلب دوم: فروختن مال پس ر غائب ب خاطر نفقه خود..... ۹۰

نتیجه گیری..... ۹۱

پیشنهادهات..... ۹۳

فهرست آیات قرآن کریم..... ۹۴

فهرست احادیث نبوی..... ۹۵

فهرس	ت
اعلام.....	٩٤
فهرست منابع و مأخذ.....	٩٨

نتیجه گیری

از این تحقیق نتایج ذیل بدست آمده است:

۱- در مواردی زیادی از باب نکاح اختلافات بین امامان ثلاثه احناف صورت گرفته که از آنجمله اول: اختلاف بین امام ابوحنیفه و امام محمد رحمهما الله در مورد اینکه آیا نکاح به لفظ اجاره منعقد میشود یا خیر؟ قول راجح از امام ابوحنیفه رحمه الله است که میگوید منعقد میشود، که قانون مدنی افغانستان هم درین مسئله قول راجح را انعکاس داده است. دوم: اختلاف بین شیخین و امام محمد رحمه الله در مورد اینکه آیا نکاح مسلمان با ذمیه به شهادت دو مرد از اهل ذمه درست میشود یا خیر؟ قول راجح از شیخین است که میگوید جایز است با شهادت دو مرد از اهل ذمه، که قانون مدنی هم در فقره ۲ ماده ۹۲ خود همین قول راجح را درین مورد انعکاس داده است. سوم: اختلاف بین امام ابوحنیفه رحمه الله و صاحبین در مورد اینکه آیا نکاح با صابیات جایز است یا خیر؟ قول راجح از امام ابوحنیفه رحمه الله است که میگوید جایز است، که قانون مدنی هم در فقره ۱ ماده ۹۲ خود همین قول راجح را انعکاس داده است. چهارم: اختلاف بین شیخین و امام محمد رحمه الله در مورد تزویج زن بدون حضور و اجازه ولی، قول راجح از امام ابوحنیفه رحمه الله است که میگوید زن میتواند بدون حضور و اجازه ولی نکاح کند، که قانون مدنی هم در ماده ۸۰ خود همین نظر را تایید کرده است.

۲- اختلافات که در احکام کفایت و مهر صورت گرفته عبارتند از اول: اختلاف بین امام ابوحنیفه و امام ابویوسف رحمهما الله در کفایت کسیکه صرف پدرش مسلمان است با کسیکه پدر و پدرکلانش مسلمان باشند، قول راجح از امام ابویوسف رحمه الله است که میگوید میتوانند که با هم نکاح کنند چون هم کفو هستند. دوم: اختلاف بین امام ابوحنیفه رحمه الله و صاحبین در لزوم مهر کامل بعد از خلوت صحیحه، قول راجح از امام ابوحنیفه رحمه الله است که میگوید مهر به صورت کامل لازم میشود، که قانون مدنی هم در ماده ۹۸ خود همین نظر را بیان کرده است. سوم: اختلاف بین امام ابوحنیفه رحمه الله و صاحبین در مورد مهر از مال حرام، قول راجح از امام ابوحنیفه رحمه الله است که میگوید مهر مثل لازم میشود.

۳- اختلافات بین امام ابوحنیفه رحمه الله و صاحبین در مورد اینکه هرگاه مرد ذمی با ذمیه بدون مهر یا در بدل حیوان خود مرده ازدواج کند برای این زن چه لازم میشود؟ قول راجح از امام ابوحنیفه رحمه الله است که میگوید برای این زن مهر نیست. و همچنان اختلاف بین شیخین و امام محمد رحمه الله در مورد تفریق با مرتد شدن یکی از زوجین، قول راجح از امام ابوحنیفه رحمه الله است که میگوید تفریق بدون طلاق در بین شان صورت میگیرد، قانون مدنی هم این قول راجح را در فقره ۲ ماده ۱۸۴ خود بیان کرده است.

۴- اختلافات زیادی در موارد باب رضاع صورت گرفته که از آنجمله: اختلاف بین امام ابوحنیفه رحمه الله و صاحبین در مدت رضاع، که قول راجح از صاحبین است که میگوید مدت رضاعت دو سال است. و همچنان اختلاف بین امام ابوحنیفه رحمه الله و صاحبین در اختلاط شیر با طعام، که قول راجح از امام ابوحنیفه رحمه الله است که میگوید حرمت به آن متعلق نمیشود.

۵- همچنان اختلافات که میان ائمه احناف در باب نفقه صورت گرفته عبارتند از اول: اختلاف بین طرفین و امام ابویوسف رحمه الله در ترک کردن خانه و یا رفتن زن به حج بدون اجازه شوهر، قول راجح از

امام ابویوسف رحمه الله است که میگوید زن مستحق نفقه میشود، که قانون مدنی هم در ماده ۱۲۲ خود همین قول را انعکاس داده است. دوم: اختلاف بین طرفین و امام ابویوسف رحمه الله در واجب بودن نفقه خادم بالای شوهر، قول راجح از طرفین است که میگوید نفقه یک خادم بالایش فرض است. سوم: اختلاف بین امام ابوحنیفه رحمه الله و صاحبین در خصوص اینکه آیا پدر مال پسر غائب خود را بخاطر نفقه خود فروخته میتواند یا خیر؟ قول راجح از امام ابوحنیفه رحمه الله است که میگوید فروختن مال منقول جایز و از غیر منقول جایز نیست.

۶- مسایل فرعی که امام ابوحنیفه و صاحبین در سه باب فقه خانواده (نکاح، رضاع و نفقه) اختلاف داشتند، نظر به قوت دلیل هر کدام از این امامان در آن مسئله، در اخیر هر مطلب همان قول قوی ترجیح داده شده، به همین شکل قوانین افغانستان نیز نظر به قوت دلیل، قول راجح را انعکاس داده اند.

۷- تمام قوانین افغانستان راجع به فقه خانواده بر گرفته از فقه حنفی بوده و مخالف اسلام نمی باشد.

۸- به این نتیجه رسیدیم که ائمه احناف در اصول و کلیات در سه باب فقه خانواده که عبارت انداز: باب نکاح، رضاع و نفقه میباشد اتفاق نظر داشته، تنها اختلاف شان در مسایل و موضوعات متفرع بوده و این اختلاف هم نظر به برداشت شان از نصوص شرعی بوده است.

۹- قوانین افغانستان بخصوص قانون مدنی از جایگاه خاص در قسمت مسایل فقه خانواده برخوردار است که مصادر آن فقه حنفی میباشد، ولی خلا و نواقص خود را هم دارند، بشکل که بسیاری از موضوعات مهم و اساسی این سه باب فقه خانواده را بحث و واضح نساخته است.

۱۰- از اینکه فقهاء اسلامی راجع به باب نکاح، رضاع و نفقه بحث گسترده و عمیق نموده، این دلالت بر اهمیت این موضوع میکند.

پیشنهادات

در این قسمت پیشنهادات زیر را می‌کنم:

۱- به مراجع قانون گذاری مثل وزارت عدلیه پیشنهاد می‌کنم، که راجع به خلاها و نواقص قوانین افغانستان راجع به احکام فقه خانواده توجه نموده، قوانین را راجع به این موضوع غنامند سازند، یعنی مسایل و موضوعات فقه خانواده که در قوانین وجود ندارند و ضرورت برده میشود تا در قوانین گنجانیده شوند، بگنجانند. به همین شکل روی شروحات قوانین کار نموده تا در وقت ضرورت روی توضیح و شرح قانون به آن شروحات مراجع شده و موضوع حل گردد.

۲- به پوهنتون سلام مخصوصاً پوهنځی شریعات پوهنتون سلام پیشنهاد می‌کنم که علاوه از این تحقیق، عناوین دیگری را نیز به عنوان مونوگراف لیسانس و رساله ماستری انتخاب کنند، بهتر خواهد بود، از جمله: مسائل اختلافی میان صاحبین و امام ابوحنیفه در باب طلاق و انعکاس آن در قانون مدنی افغانستان، مسایل اختلافی میان امامان احناف در باب حق و عقود و انعکاس آن در قانون مدنی افغانستان، مسایل اختلافی میان صاحبین و امام ابوحنیفه رحمه الله در باب عقود معیننه و انعکاس آن در قانون مدنی افغانستان و غیره...

۳- به تمام اساتید پوهنتون ها، امامان مساجد، معلمین علوم دینی مکاتب و علمای که در رسانه حضور دارند، پیشنهاد می‌کنم، تا روی همچون موضوعات بحث و صحبت نمایند تا مردم از این گونه مسایل معلومات حاصل نمایند و این اختلافات را مایه بدبختی ندانند، بلکه این گونه اختلافات را بخاطر واضح و آشکار گردیدن حق بدانند و هم مردم از این گونه موضوعات آگاهی کامل پیدا کنند.

بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته

و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af